

УДК : 159. 942

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-1123-1132](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-1123-1132)

Бабчук Олена Григоріївна кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, тел: (067) 707-84-77, <https://orcid.org/0000-0001-5712-909X>

Косташ Любов Михайлівна аспірантка кафедри загальної та диференціальної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-4826-7639>

СПЕЦИФІКА ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Анотація. У ході дослідження було з'ясовано, що особистісна зрілість є ключовою умовою ефективного професійного становлення особистості. Вона забезпечує не лише свідомий вибір професійного шляху, а й стійкість до зовнішніх впливів, відповідальність, здатність до рефлексії, саморозвитку та самореалізації. У сучасних соціально-професійних умовах саме ці характеристики набувають особливої ваги для досягнення фахової компетентності та психологічного благополуччя. Завдяки кореляційному аналізу встановлено, що потреба у професійному вдосконаленні, наявність проекту власного професійного розвитку, задоволеність професійними досягненнями та постановка нових цілей позитивно пов'язані з різними аспектами особистісної зрілості: рефлексивною, регуляторною, моральною та когнітивною. Також виявлено, що показники професійного становлення тісно пов'язані з показниками відповідальності, саморозвитком і позитивним мисленням. Отримані результати підтверджують важливість розвитку особистісної зрілості для успішного професійного становлення фахівця. Якісний аналіз дозволив окреслити психологічні характеристики осіб з різним рівнем професійного становлення. Особи з високим рівнем вирізняються відповідальністю за власне життя та вчинки, що свідчить про особистісну зрілість, диспозиційну толерантність, прагнення до саморозвитку і позитивне мислення. Вони проявляють самостійність, ініціативність і прагнення до самоактуалізації, що сприяє гармонійним стосункам і адекватному сприйняттю себе та інших. Натомість у групі з низьким рівнем спостерігається схильність перекладати відповідальність на інших або обставини, що вказує на незрілість. Ці особи мають сенсуальну толерантність, знижену чутливість до негативу, і, попри

прагнення до саморозвитку та позитивного мислення, їм бракує усвідомленої відповідальності.

Ключові слова: особистість, професійне становлення, рівні становлення, самоздійснення, особистісна зрілість, властивості особистості, психологічні характеристики, самоактуалізація, саморозвиток, фахівець.

Babchuk Olena Hryhoriivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Family and Special Pedagogy and Psychology of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University after K.D. Ushynsky», Odesa, tel: (067) 707-84-77, <https://orcid.org/0000-0001-5712-909X>

Kostash Liubov Mikhaylivna graduate student of the department of general and differential psychology, State institution «South Ukrainian national pedagogical university named after K.D. Ushinsky», Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-4826-7639>

SPECIFICITY OF PERSONAL MATURITY OF PERSONS WITH DIFFERENT LEVELS OF PROFESSIONAL FORMATION

Abstract. The study found that personal maturity is a key condition for effective professional development of an individual. It provides not only a conscious choice of a professional path, but also resistance to external influences, responsibility, the ability to reflect, self-development and self-realization. In modern socio-professional conditions, these characteristics are of particular importance for achieving professional competence and psychological well-being. Through correlation analysis, it was found that the need for professional improvement, the presence of a project for one's own professional development, satisfaction with professional achievements, and setting new goals are positively related to various aspects of personal maturity: reflective, regulatory, moral, and cognitive. It was also found that indicators of professional development are closely related to indicators of responsibility, self-development and positive thinking. The results confirm the importance of developing personal maturity for the successful professional development of a specialist. Qualitative analysis allowed us to outline the psychological characteristics of individuals with different levels of professional development. Individuals with a high level are distinguished by responsibility for their own lives and actions, which indicates personal maturity, dispositional tolerance, a desire for self-development and positive thinking. They demonstrate independence, initiative and a desire for self-actualization, which contributes to harmonious relationships and an adequate perception of themselves and others. In contrast, the low-level group tends to shift responsibility to others or circumstances, which indicates immaturity. These individuals have sensory tolerance, reduced sensitivity to negativity, and, despite their desire for self-development and positive thinking, lack conscious responsibility.

Keywords: personality, professional development, levels of development, self-realization, personal maturity, personality properties, psychological characteristics, self-actualization, self-development, specialist.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростаючих вимог до фахової компетентності, ініціативності та здатності до саморозвитку особливої актуальності набуває питання професійного становлення особистості. Професійне становлення є не лише основою успішної кар'єри, а й важливим чинником загальної життєвої реалізації, психологічного благополуччя та соціальної активності людини. Водночас процес становлення професіонала є складним і багатогранним, оскільки потребує досягнення певного рівня особистісної зрілості, яка забезпечує усвідомлений, відповідальний і цілісно орієнтований підхід до професійної діяльності. У нашому дослідженні поняття «професійне становлення» і «професійне самоздійснення» розглядаються як тісно взаємопов'язані й такі, що в багатьох наукових підходах постають різними аспектами єдиного процесу – інтеграції особистості у професійну діяльність. Професійне становлення відображає поступове формування фахівця, тоді як професійне самоздійснення – це його результат, пов'язаний із розкриттям особистісного потенціалу, реалізацією значущих цілей і досягненням задоволення від професійної діяльності. У своїй зрілій формі становлення переходить у самоздійснення, а самоздійснення постає вершиною й підтвердженням завершеності процесу становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистісна зрілість є складним і багатовимірним психологічним феноменом, який розглядається у різних наукових підходах з акцентом на різні аспекти – самосвідомість, відповідальність, емоційну саморегуляцію, автономію, моральну позицію, здатність до рефлексії. Відсутність єдиного визначення цього поняття ускладнює його дослідження, але водночас підкреслює його значущість для розуміння повноцінного функціонування особистості. Особистісна зрілість є чинником, що сприяє гармонійному саморозвитку, прийняттю рішень, формуванню стійкої життєвої позиції, а також ефективному професійному становленню [5].

Отже, можемо зазначити, що особистісна зрілість – це системна якість, що охоплює свідоме ставлення до себе й оточення, відповідальність, здатність до саморефлексії, самоконтролю та прийняття рішень. Саме вона визначає готовність людини до самостійного вибору й реалізації професійного шляху, подолання труднощів, адаптації до змін і збереження внутрішньої цілісності в різноманітних життєвих і трудових ситуаціях.

Незважаючи на наявність наукових досліджень, що розглядають професійне становлення та особистісну зрілість окремо, комплексне вивчення їхнього взаємозв'язку залишається недостатньо розробленим. Особливої уваги потребує аналіз специфіки особистісної зрілості осіб з різним рівнем професійного становлення, що дозволяє не лише краще зрозуміти психологічні механізми

самореалізації, а й сприяти розробці ефективних психологічних програм підтримки професійного розвитку.

У психологічній науці особистісна зрілість визнається як важливий і водночас один із найскладніших для вивчення феноменів. Особливої значущості ступінь зрілості особистості набуває в межах професійної діяльності типу «людина – людина» зокрема, в управлінській, педагогічній та психотерапевтичній практиці. Саме в цих сферах особистісний розвиток фахівця суттєво впливає на ефективність взаємодії з іншими людьми та відіграє ключову роль у процесі професіоналізації [4].

У науковій літературі особистісна зрілість розглядається як один із ключових аспектів професійного становлення, оскільки саме вона відображає рівень готовності індивіда до усвідомленого, відповідального та самостійного виконання професійних обов'язків. Цей феномен виступає інтегральною характеристикою особистості, що поєднує в собі емоційну стабільність, здатність до рефлексії, відповідальність, автономність, наявність внутрішньо сформованої системи цінностей і уміння приймати обґрунтовані рішення [2]. У цьому контексті особистісну зрілість можна інтерпретувати як своєрідний критерій досягнутого рівня розвитку, який забезпечує ефективну професійну самореалізацію в умовах конкретних соціально-професійних вимог.

Це дозволяє стверджувати, що поняття «зрілість особистості» (так само як і її протилежність – «інфантильність») не є суто внутрішньою характеристикою особистості, що природно формується впродовж онтогенезу, а виступає соціальним конструктом. Особистісна зрілість у цьому контексті постає не як усталений набір притаманних людині рис, а як узагальнена система соціальних очікувань, які стосуються психологічних якостей, переконань, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, що вважаються притаманними «зрілій» особистості. Відповідно, інфантильність розглядається як відхилення або невідповідність цим очікуванням [5]

Мета статті – теоретико-емпіричне дослідження особистісної зрілості осіб з високим та низьким рівнем професійного становлення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з поширеними підходами, психологічно зрілою вважається така особистість, яка здатна діяти автономно, спираючись на власні усвідомлені цілі, а не підпорядковуючись зовнішньому мікросоціальному впливу. Така людина має сформовану життєву позицію, демонструє здатність до самостійного вибору та прийняття рішень. Особистісна зрілість також передбачає розвинене рефлексивне мислення – уміння оцінити себе з боку, усвідомлення власних переваг і недоліків, емоційну врівноваженість, самоприйняття, а також реалістичне уявлення про себе та навколишній світ. Зріла особистість зазвичай має стійку систему цінностей, цілісну життєву філософію, здатна до самопізнання й володіє почуттям гумору. На рівні поведінки така зрілість виявляється у вмінні здійснювати самоконтроль і демонструвати адекватні реакції в різноманітних життєвих ситуаціях.

Для вивчення специфіки особистісної зрілості осіб з різним рівнем професійного становлення використано такі психодіагностичні методики: 1) для вивчення професійного становлення використано «Опитувальник професійного самоздійснення»; 2) для вивчення самооцінки особистісної зрілості застосовано: «Шкала діагностики соціально-психологічного інфантилізму особистості» та «Методика діагностики особистісної зрілості». Вибірку склали 346 осіб. На основі отриманих результатів виявляється можливим оцінити ступінь відповідності уявлень випробуваного про себе еталонним вимогам до «зрілої особистості».

В табл. 1 надано значимі коефіцієнти кореляції між показниками професійного самоздійснення та суб'єктивного інфантилізму особистості.

Таблиця 1

Значимі коефіцієнти кореляції між показниками професійного самоздійснення та суб'єктивного інфантилізму особистості

	Показники професійного самоздійснення								
	ППВ	НВП	ЗПД	НПЦ	ЖПР	ДПЦ	ВПС	РОП	ПСЗ
РфЗ	231**	359**	240**	156*		285**		221*	322**
РгЗ	237**		125*	233**	258**			299**	278*
МЗ	327**	299**	167*	165*				126*	310**
КгЗ					410**		273**		223**

Примітки. Умовні скорочення: РфЗ – рефлексивна зрілість, РгЗ – регуляторна зрілість, МЗ – моральна зрілість, КгЗ – когнітивна зрілість.

Отже, показник потреба у професійному вдосконаленні (ППВ) виявив додатні зв'язки на 1% рівні з показниками рефлексивна зрілість (РфЗ), регуляторна зрілість (РгЗ), моральна зрілість (МЗ). Між показниками наявність проекту власного професійного розвитку (НВП) рефлексивна зрілість (РфЗ), моральна зрілість (МЗ) отримано додатні з зв'язки на 1% рівні значущості. Показник переважаюче задоволення власними професійними досягненнями (ЗПД) додатньо пов'язаний на 1% рівні з показником рефлексивна зрілість (РфЗ) та на 5% рівні з показниками регуляторна зрілість (РгЗ), моральна зрілість (МЗ). Додатні кореляційні зв'язки встановлено між показниками постійна постановка нових професійних цілей (НПЦ) рефлексивна зрілість (РфЗ), моральна зрілість (МЗ) на 5% рівні та регуляторна зрілість (РгЗ) на 1% рівні. Показник формування власного «життєво-професійного простору» (ЖПР) виявив додатні зв'язки на 1% рівні з показниками регуляторна зрілість (РгЗ), когнітивна зрілість (КгЗ) на 1% рівні. Показник досягнення поставлених професійних цілей (ДПЦ) додатньо пов'язаний на 1% рівні з показником рефлексивна зрілість (РфЗ). Між показником визнання досягнень фахівця професійним співтовариством (ВПС) визначено додатні зв'язки з показником когнітивна зрілість (КгЗ) на 1% рівні.

Показник розкриття особистісного потенціалу і здібностей у професії (РОП) виявив додатні зв'язки з показниками рефлексивна зрілість (РфЗ), моральна зрілість (МЗ) на 5% рівні та на 1% рівні з показником регуляторна зрілість (РгЗ). Загальний показник професійного самоздійснення (ПСЗ) виявив додатні зв'язки на 1% рівні з показниками рефлексивна зрілість (РфЗ), когнітивна зрілість (КгЗ) та з показниками регуляторна зрілість (РгЗ) моральна зрілість (МЗ) на 5% рівні.

Таким чином, отримані зв'язки підтверджують припущення щодо взаємовпливу розвинутого рівня особистісної зрілості на професійне самовизначення особистості фахівця.

В табл. 2 надано результати кореляції між показниками професійного самоздійснення та особистісної зрілості.

Таблиця 2

Значимі коефіцієнти кореляції між показниками професійного самоздійснення та особистісної зрілості

Показники особистісної зрілості	Показники професійного самоздійснення							
	ППВ	НВП	ЗПД	НПЦ	ЖПР	ВПС	РОП	ПСЗ
В	346**		232**	226*		231*		449**
Тр		-216*	463**			342**		
Ср	234**	332**			228*	589**	263**	347**
ПМ				551**	215*		318**	
См	-206*				-334**		-382**	
ЗОЗ			262*			254**		

Примітки. Умовні скорочення: В – відповідальність, Т – терпимість (толерантність), Ср – самоактуалізація (саморозвиток), ПМ – позитивне мислення, См – самостійність

Отже, показник потреба у професійному вдосконаленні (ППВ) виявив додатні зв'язки на 1% рівні з показниками відповідальність (В), саморозвиток (Ср) та від'ємний зв'язок з показником самостійність (См). Показник наявність проекту власного професійного розвитку (НВП) виявив додатній зв'язок на 1% рівні з показником саморозвиток (Ср) та від'ємний зв'язок на 5% рівні з показником терпимість (Т). Між показником переважаюче задоволення власними професійними досягненнями (ЗПД) встановлено додатні зв'язки на 1% рівні з показниками відповідальність (В), терпимість (Т) та на 5% рівні з загальним показником особистісної зрілості (ЗОЗ). Показник постійна постановка нових професійних цілей (НПЦ) виявив додатний зв'язок на 1% рівні з показником позитивне мислення (ПМ) та на 5% рівні з показником відповідальність (В). Показник формування власного «життєво-професійного простору» (ЖПР) виявив додатні зв'язки на 5% рівні з показниками саморозвиток (Ср), позитивне мислення (ПМ) та від'ємний зв'язок на 1% рівні з

показником самостійність (См). Також встановлено додатні зв'язки на 1% рівні між показниками визнання досягнень фахівця професійним співтовариством (ВПС) та терпимість (Т), саморозвиток (Ср) і на 5% рівні з показником відповідальність (В). Встановлено додатні зв'язки на 1% рівні між показниками розкриття особистісного потенціалу і здібностей у професії (РОП) та показниками саморозвиток (Ср), позитивне мислення (ПМ), від'ємний зв'язок на 1% рівні з показником самостійність (См). Загальний показник професійного самоздійснення (ПСЗ) додатньо пов'язаний на 1% рівні з показниками відповідальність (В) і саморозвиток (Ср).

Подальше дослідження було здійснено за допомогою диференціально-психологічного аналізу, який полягав: по-перше, у групуванні досліджуваних за якісно-кількісним поєднанням показників професійного становлення, по-друге, у вивченні рис особистості, складанні та описанні психологічних характеристик виділених груп осіб. При доборі представників груп з різною специфікою професійного становлення, попередньо «сирі» бали переводилися у проценти. Саме таким чином розподіл значень наближався до нормального. Це дало можливість виділити групи осіб з високими і низькими рівнем загального показника професійного становлення. Таким чином, з загальної вибірки (346) з використанням методу «асів» виділено групи осіб з високими (ПСЗ+, n=112) і низькими (ПСЗ-, n=73) значеннями загального показника професійного становлення.

На рис. 1 презентовано результати діагностики особистісної зрілості у осіб з високим і низьким рівнем професійного становлення.

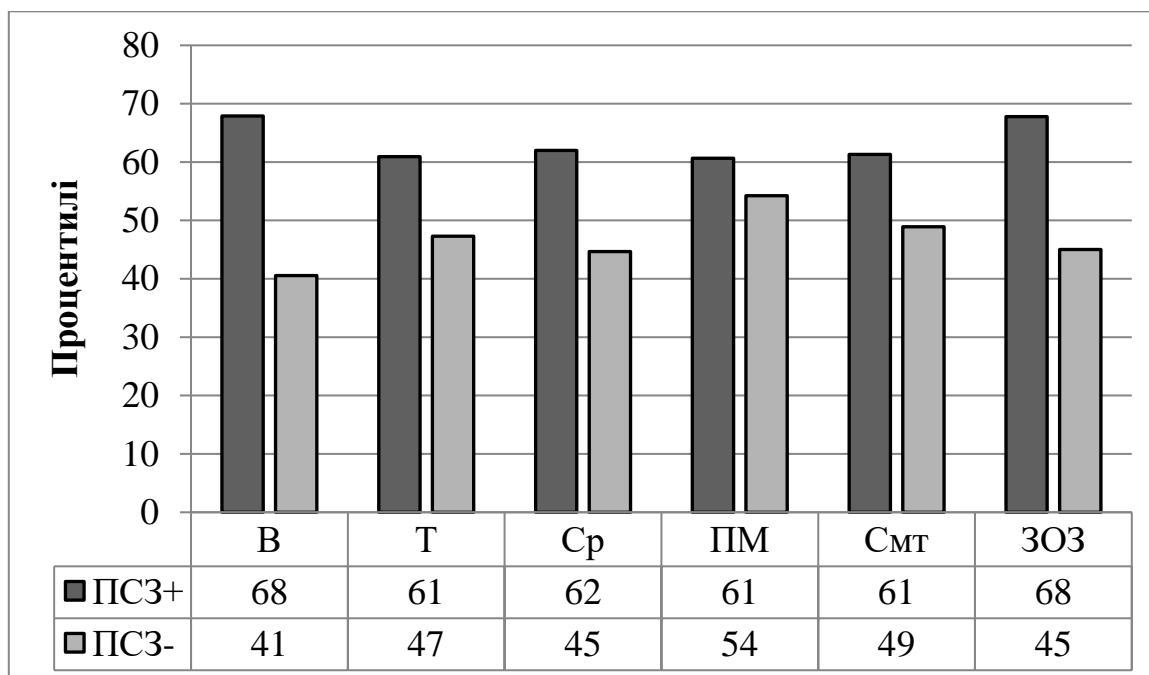

Рис. 1 Гістограма результатів діагностики особистісної зрілості осіб з високим і низьким рівнем професійного становлення

Примітки. Умовні скорочення: В – відповідальність, Т – терпимість, Ср – саморозвиток, ПМ – позитивне мислення, Сmt – самостійність, ЗОЗ – загальний рівень особистісної зрілості

За результатами діагностики визначено, що представники групи з високим рівнем професійного становлення (ПСЗ+) показали високий рівень відповідальності, що полягає у здатності особистості визнавати свою відповідальність за все, що відбувається з нею в житті. Отже, наявність відповідальності першого типу дозволяє говорити про особистісну зрілість індивіда (В). Їм притаманна диспозиційна толерантність, що забезпечує терпимість, особистості при соціальних взаємодіях, стоять установки особистості, її система відносин до дійсності: до інших людей, до їхньої поведінки, до себе, до впливу інших на себе (Т). Дані особи демонструють потребу у саморозвитку, прагнення до самовдосконалення та самореалізації, що є показником особистісної зрілості та водночас умова її досягнення. З вираженим прагненням саморозвитку пов'язані також професійні успіхи. У розвитку індивіда, після задоволення його базових потреб (фізіологічних, у безпеці, у приналежності, у повазі), виникає можливість виходу на новий рівень розвитку, до рівня самоактуалізації.

Для особистості, що самоактуалізується, властиве більш ефективне сприйняття реальності, прийняття себе, інших та природи, безпосередність, простота та природність, центрованість на проблемі, незалежність – потреба у самоті, автономія – незалежність від культури та оточення, свіжість сприйняття; вершинні або містичні переживання, громадський інтерес, глибокі міжособистісні стосунки, демократичний характер, розмежування засобів та цілей, філософське почуття гумору. Мають позитивне мислення (ПМ), що дозволяє їм при вирішенні абсолютно всіх життєво важливих питань і завдань бачити в основному переваги, успіхи, удачі, життєвий досвід, можливості, власні бажання та ресурси їх здійснення, а не недоліки, неуспіх, перешкоди. Це висловлювання та мислення, засноване на описі подій чи процесів у позитивному ключі. Проявляють самостійність, незалежність, рішучість, яка має власну ініціативу, здатність до незалежних дій, міркувань (ПМ).

В групі з низьким рівнем професійного становлення (ПСЗ-) спостерігається відповідальність другого типу, що виникає коли людина схильна вважати відповідальною за те, що відбувається з нею або інших людей, або зовнішні обставини, ситуацію (екстернальний локус контролю), що свідчить про особистісну незрілість. Їм властива сенсуальна толерантність, яка пов'язана зі стійкістю до впливу соціального середовища, з ослабленням реагування на будь-який несприятливий фактор за рахунок зниження чутливості до його впливу (Т). Демонструють тенденцію до саморозвитку та самоактуалізації (Ср), позитивного мислення (ПМ).

Наступним кроком нашого дослідження було визначення особистісної організації людини, що об'єднує її прояви у відносинах з іншими людьми (що знаходить відображення в соціальних та соціально-психологічних ознаках зрілості особистості) та їх інтрапсихічні детермінанти (відповідно, виникають психофізіологічні, психічні та психологічні ознаки особистісної зрілості). Особистісна зрілість, таким чином, повинна розглядатися не як інваріантний

набір невід'ємно властивих особистості рис, але як сукупність соціальних очікувань щодо психічних властивостей, психологічних особливостей, переконань, цінностей та поведінки, характерних для людей, які досягли нормативного рівня розвитку зрілої людини («особистісний інфантилізм» у цьому випадку є характеристикою невідповідності особистості соціальним очікуванням).

На наш погляд, аналіз «зрілої особистості» як соціального конструкта є досить продуктивним, оскільки, з одного боку, дозволяє пояснити соціально-історичну, субкультурну варіативність критеріїв «зрілості особистості», динамічність їх змісту, і, з іншого боку, дозволяє зрозуміти причини високої суб'єктивної значущості оцінок та самооцінок за параметром «зріла особистість – інфантильна особистість» та їх вплив на самопочуття людини як суб'єкта соціальної активності в цілому.

На рис. 2 надано результати діагностики самооцінки особистісної зрілості осіб з високим і низьким рівнем професійного становлення.

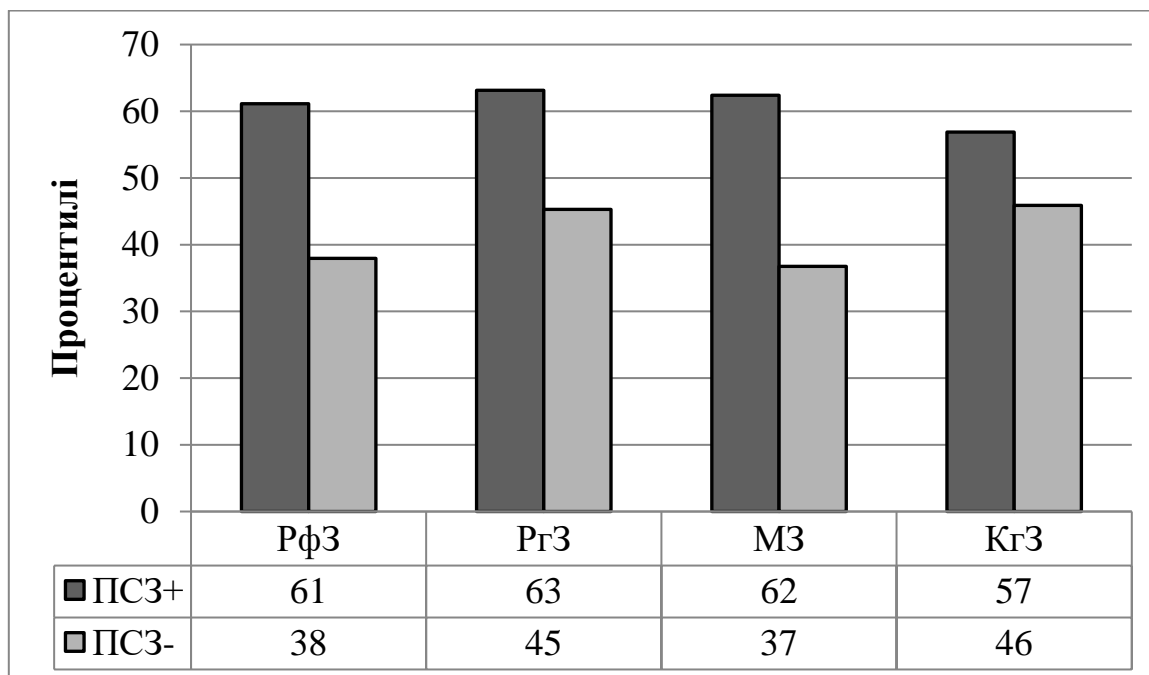

Рис. 2 Гістограма діагностики самооцінки особистісної зрілості осіб з високим і низьким рівнем професійного становлення

Примітки. Умовні скорочення: РфЗ – рефлексивна зрілість, РгЗ – регуляторна зрілість, МЗ – моральна зрілість, КгЗ – когнітивна зрілість

Для осіб з високим рівнем професійного становлення (ПСЗ+) притаманна здатність керувати своєю поведінкою, приймати самостійні рішення та нести відповідальність за їхні наслідки, адекватно оцінювати самого себе, свої дії (РфЗ+). Також вони демонструють здатність вибудовувати свою поведінку відповідно до вимог моральних норм (МЗ+), продуктивно використовувати власний життєвий досвід на вирішення актуальних завдань, і навіть суб'єктивної цінності власного досвіду (РгЗ+).

У представників групи з низьким рівнем професійного становлення (ПСЗ-) спостерігається низький рівень сформованості моральної зрілості, вибудовувати стратегію власної поведінки з дотриманням моральних норм і правил (Мз-). Не завжди адекватно оцінюють власні можливості, свої дії та можливі наслідки своїх дій (РфЗ-). Такі особи імпульсивні, можуть бути нестримані, емоційні, що виявляється у їх поведінці, що може стати перешкодою у прийнятті самостійних рішень та відповідності за їх наслідки (РгЗ-). Зазвичай спираються на власний життєвий досвід для вирішення актуальних завдань, що перед ними встановлені (КгЗ-).

Висновки. Дослідження показало, що особистісна зрілість є ключовою умовою ефективного професійного становлення, забезпечуючи свідомий вибір шляху, стійкість до впливів, відповідальність, рефлексію та саморозвиток. Кореляційний аналіз підтвердив позитивний зв'язок між професійним розвитком і різними аспектами особистісної зрілості, зокрема відповідальністю, саморозвитком і позитивним мисленням. Якісний аналіз дозволив надати психологічні характеристики особам з різним рівнем професійного становлення. Особи з високим рівнем професійного становлення характеризуються відповідальністю, толерантністю, самостійністю та прагненням до самоактуалізації. Натомість особи з низьким рівнем мають схильність перекладати відповідальність на інших, мають знижену чутливість до негативу і брак усвідомленої відповідальності.

Література:

1. Баранова С.В. Особистісна зрілість та відповідальність: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ: Інтерконтиненталь-Україна, 2020. 364 с.
2. Білозерська С.І. Особистісна зрілість як умова професійного зростання майбутнього педагога. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5. Т. 2. С. 20-24
3. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. 200 с.
4. Лозовецька В.Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія. Київ: 2015. 279 с.
5. Особистісна зрілість як проблема сучасної психології. Том 1 : колективна монографія/ кол. авт. ; наук. ред. З.М. Мірошник. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов. 2019. 220с.

References:

1. Baranova, S.V. (2020) *Osobystisna zrilist' ta vidpovidal'nist': sotsial'no-psykholohichnyy aspekt [Personal maturity and responsibility: social and psychological aspect]*. Kyiv: Intercontinental-Ukraine [in Ukrainian].
2. Bilozerska, S.I. (2019) *Osobystisna zrilist' yak umova profesynoho zrostannya maybutn'oho pedahoha [Personal maturity as a condition for the professional growth of a future teacher]*. *Teoriya i praktyka suchasnoyi psykholohiyi - Theory and practice of modern psychology*, № 5.(2). 20-24 [in Ukrainian].
3. Kokun O.M. (2012) *Psykhologhiya profesynoho stanovlennya suchasnoho fakhivtsya [Psychology of professional development of a modern specialist]* Kyiv: SE "Inform-analytical agency"[in Ukrainian].
4. Lozovetska, V.T. (2015) *Profesiyina kar'yera osobystosti v suchasnykh umovakh [Professional career of an individual in modern conditions]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Miroshnyk, Z.M. (Ed.) (2019) *Osobystisna zrilist' yak problema suchasnoyi psykholohiyi [Personal maturity as a problem of modern psychology]*. Kryvyi Rih: Publ. R.A.Kozlov. [in Ukrainian].